

Vlastný materiál

Návrh účasti delegácie Slovenskej republiky na 28. konferencii zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy, 18. konferencii zmluvných strán Kjótskeho protokolu a 5. konferencii strán slúžiacej ako stretnutie strán Parížskej dohody, Dubaj, Spojené arabské emiráty, 30. november – 12. december 2023

Základným medzinárodnoprávnym nástrojom pre hľadanie globálnych riešení pre problematiku zmeny klímy je Rámcový dohovor Organizácie spojených národov o zmene klímy (ďalej len „Dohovor“), Kjótsky protokol k Dohovoru (ďalej len „KP“) a Parížska dohoda (ďalej len „PA“).

Rámcový dohovor Organizácie spojených národov o zmene klímy, Kjótsky protokol, Dodatok z Dauhy

Dohovor bol prijatý v roku 1992 v Rio de Janeiro. Pre neurčitosť záväzkov Dohovoru a rozdelenie krajín na rozvinuté a rozvojové bol v roku 1997 prijatý KP ako vykonávací protokol k tomuto Dohovoru. KP po prvý raz stanovil povinnosť pre rozvinuté krajiny znížiť počas záväzného obdobia rokov 2008 až 2012 agregované antropogénne emisie skleníkových plynov najmenej o 5 % v porovnaní s rokom 1990. V roku 2012 sa v Dauhe prijal dodatok ku KP. Zmluvné strany sa zaviazali v období rokov 2013 až 2020 znížiť svoje celkové emisie takýchto plynov najmenej o 18 % pod úroveň emisií v roku 1990, EÚ prijala záväzok zníženia svojich emisií o 20 %.

Parížska dohoda

Záväzky podľa dodatku z Dauhy sa však týkali iba vyspelých krajín, aj to nie všetkých (nepripojili sa napr. Japonsko, Rusko, Nový Zéland, Kanada ani USA) a pokrývali len necelých 15 % svetových emisií. Z toho dôvodu sa svetové spoločenstvo usilovalo o novú globálnu dohodu, ktorá by znamenala širšie zapojenie krajín tak, aby sa k redukčným záväzkom popri rozvinutých krajinách pripojili aj dynamicky rastúce rozvojové krajiny ako napr. Čína, India, Brazília, Južná Afrika a ďalšie.

Po niekoľkoročných náročných medzinárodných vyjednávaniach sa dňa 12. decembra 2015 na plenárnom zasadnutí konferencie zmluvných strán Dohovoru v Paríži podarilo prijať globálnu dohodu o zmene klímy –PA. Táto vstúpila do platnosti dňa 4. novembra 2016.

Cieľom tejto globálnej dohody o zmene klímy je obmedziť rast globálnej teploty do konca storočia o maximálne 2 °C a podľa možnosti významne pod túto hodnotu, len o 1,5 °C v porovnaní s predindustriálnym obdobím. V druhej polovici 21. storočia by sa mala dosiahnuť uhlíková neutralita, t. j. vypustiť len toľko emisií skleníkových plynov, koľko ekosystémy dokážu zachytiť.

PA je prelomová najmä v troch dôležitých aspektoch:

- prvýkrát ustanovuje redukčné záväzky a povinnosti nielen pre rozvinuté krajiny, ako to bolo doteraz ustanovené v KP, ale pre všetky zmluvné strany PA;
- prvýkrát sa dôslednejšie venuje aj adaptácii na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy a zavádza povinnosť aktívne sa pripravovať na tieto dôsledky, sledovať a hodnotiť dôsledky a budovať a posilňovať odolnosť ekosystémov a sociálnych a ekonomických systémov;
- povinnosť sledovať emisie skleníkových plynov a informovať o ich množstve sa vzťahuje tiež na všetky krajiny, nielen na rozvinuté, ako to bolo doteraz.

Konferencia zmluvných strán Dohovoru (označovaná ako COP), konferencia zmluvných strán KP (označovaná ako CMP) a konferencia strán slúžiaca ako stretnutie strán Parížskej dohody (označovaná ako CMA) sú najvyššími rozhodovacími orgánmi Dohovoru, KP a PA. Jednou z najdôležitejších úloh, ktoré plnia, je posudzovanie a konečné prijímanie rozhodnutí na plnenie cieľov a záväzkov krajín podľa Dohovoru, KP a PA. Tieto zasadnutia sa zvyknú spoločne označovať ako COP s príslušným poradovým číslom.

COP27 v Sharm el-Sheiku v Egyptskej arabskej republike

V dňoch 6. – 20. novembra 2022 v Sharm el-Sheikhu v Egyptskej arabskej republike prebiehali súbežne 27. konferencia zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (COP27), 17. zasadnutie zmluvných strán KP (CMP17), 57. zasadnutie podporného orgánu Dohovoru pre vedecké a technologické poradenstvo (SBSTA57), 57. zasadnutie podporného orgánu Dohovoru pre implementáciu (SBI57) a 4. zasadnutie Konferencie strán slúžiacej ako stretnutie strán PA (CMA4). Tieto zasadnutia sa súhrnne označujú ako COP27.

Súčasťou COP27 bol aj tzv. Implementačný samit v Sharm el-Sheikhu, na ktorom sa zúčastnilo viac ako 100 hláv štátov a vlád, vrátane prezidentky Slovenskej republiky Zuzany Čaputovej. Počas ministerského segmentu viedol delegáciu SR štátny tajomník Ministerstva životného prostredia SR Michal Kiča a mimoriadna a splnomocnená veľvyslankyňa SR v Egyptskej arabskej republike Lenka Miháliková. Celkovo sa COP27 zúčastnilo 33 449 účastníkov, vrátane 16 118 delegátov strán, 13 981 pozorovateľov a 3 350 zástupcov médií.

Delegáti sa stretli v období poznačenom viacerými krízami – krízou energetickou, životných nákladov, dlhovou, stratou biodiverzity a degradácie ekosystémov a geopolitického napätia. Potreba konať vo veci klimatickej krízy bola však nanajvýš opodstatnená vzhľadom na priemerný nárast globálnej teploty. Do konca konferencie, ktorá sa skončila 20. novembra 2022, viac ako 39 hodín po plánovanom ukončení, prijali zúčastnené strany 60 rozhodnutí.

Hlavnou témou COP27 bola potreba chrániť tých najzraniteľnejších. Náročné politické rokovania a vyjednávania vyústili do prelomového rozhodnutia. Krajiny sa po prvýkrát

dohodli, že v záverečnom texte uznajú potrebu financií v prípade strát a škôd, ktoré boli spôsobené negatívnymi dôsledkami zmeny klímy.

Ďalšími kľúčovými témami rokovaní a záverečného balíka rozhodnutí boli pracovné programy na urýchléné zvýšenie ambícií v oblasti mitigácie (Mitigation Work Programme) a pre globálny cieľ pre adaptáciu (Global Goal on Adaptation). V otázke mitigácie presadzovali rozvinuté štáty a najviac zraniteľné krajiny ambiciózný výsledok rokovaní s cieľom zvýšiť úsilie o zníženie emisií do roku 2030, čiže počas tzv. kritického desaťročia. Nakoniec sa krajiny dohodli na procese, v rámci ktorého sa budú identifikovať príležitosti a medzery pre zníženie emisií. Výsledok v oblasti adaptácie bol pozitívnejší. Strany sa dohodli na dlhodobom, štruktúrovanom úsilí, ktoré pomôže krajinám spoločne dosiahnuť globálny cieľ pre adaptáciu.

Informáciu o priebehu a výsledkoch COP27 vzala vláda SR na vedomie na svojom zasadnutí dňa 15. marca 2023.

COP28 v Dubaji v Spojených arabských emirátoch

Od 30. novembra do 12. decembra 2023 sa v Dubaji v Spojených arabských emirátoch uskutoční 28. konferencia zmluvných strán Dohovoru, 18. konferencia zmluvných strán KP, 5. konferencia strán slúžiaca ako stretnutie strán PA, 59. zasadnutie podporného orgánu Dohovoru pre vedecké a technologické poradenstvo (SBSTA59) a 59. zasadnutie podporného orgánu Dohovoru pre implementáciu (SBI59). Tieto zasadnutia sa súhrnne označujú ako COP28. Summit svetových lídrov s názvom World Climate Action Summit sa uskutoční v prvých dňoch COP28 a to 1. a 2. decembra 2023. Nasledovať budú rokovania expertov a ministerský segment.

Predsednícka krajina, ktorou sú Spojené arabské emiráty, informovala vo februári 2023 prostredníctvom listu Dr. Sultana Ahmeda Al Jabera, špeciálneho vyslanca Spojených arabských emirátov pre zmenu klímy a dezinovaného prezidenta COP28, ministra životného prostredia SR o svojich prioritách. Cieľom predsedníctva je spraviť z COP28 medzinárodnú konferenciu, ktorá prinesie prelomový pokrok v globálnom boji proti zmene klímy. Predsedníctvo zdôrazňuje, že COP28 bude jedinečná konferencia, nakoľko zúčastnené strany budú mať k dispozícii výsledky tzv. Globálneho hodnotenia (Global Stocktake), ktoré poskytne informáciu o doterajšom pokroku v boji proti zmene klímy, pričom rozhodujúce bude, či sa na základe týchto zistení odštartuje robustnejšia a rýchlejšia implementácia klimatických politík sprevádzaná vyššími ambíciami. Predsedníctvo deklaruje, že COP28 sa bude niesť v duchu solidarity, prístupnosti pre všetkých, akcie, praktickosti a zvyšovania ambícií v oblasti mitigácie, adaptácie na zmenu klímy a klimatického financovania. Zároveň sa bude pokračovať v rokovaníach o téme strát a škôd a špecifickou témou bude prepojenie medzi zmenou klímy a zdravím ľudí.

COP28 nadviaže na výsledky rokovaní na technickej úrovni, ktoré sa uskutočnili v rámci zasadnutí SBI a SBSTA, podporných orgánov Dohovoru, od 5. do 15. júna 2023. Na tomto zasadnutí sa ukončila technická časť Globálneho hodnotenia, tzn. bol ukončený tretí technický dialóg, ktorý pozostával zo série okrúhlych stolov a podujatí počas šiestich dní. Delegáti, pozorovatelia a experti diskutovali o kolektívnom pokroku v oblasti mitigácie, reakčných opatrení, adaptácie, strát a škôd a prostriedkov implementácie, medzi ktoré patrí napríklad téma financií, transfer technológií či budovanie kapacít. Technické informácie, dobrá prax a skúsenosti, ktoré vzišli z Globálneho hodnotenia, majú pomôcť stranám aj ostatným zainteresovaným aktérom prehodnotiť svoje ciele a kroky v dosahovaní cieľov PA. Na COP28 sa technická časť Globálneho hodnotenia pretaví do politickej roviny, pričom sa predpokladá prijatie rozhodnutia, prípadne aj deklarácie a cestovnej mapy. V rámci záverečného vystúpenia na plenárnom zasadnutí podporných orgánov vyzvala EÚ predsedníctvo COP28, aby preukázalo silné líderstvo a využilo politické momentum na COP28 pre pretavenie výsledkov Globálneho hodnotenia do zvýšenia ambícií a zrýchlenia implementácie smerom k dosiahnutiu ambicióznejšieho cieľa Parížskej dohody.

Diskusie a podujatia na zasadnutí podporných orgánov sa zameriavali aj na klimatické financovanie, špecificky poskytnutie adekvátnej a predvídateľnej finančnej podpory rozvojovým krajinám, čo zahŕňa aj stanovenie nového kolektívneho kvantifikovaného cieľa. Rokovania o novom celi vyvrcholia na COP29 v roku 2024, náročné diskusie však budú prebiehať aj na COP28. Cieľ sa bude týkať obdobia po roku 2025 a nahradí súčasný cieľ z roku 2009 vo výške 100 mld. USD ročne. Globálny cieľ pre adaptáciu dosiahol na zasadnutí podporných orgánov pokrok v otázke štrukturálnych elementov rozhodnutia o novom rámci pre jeho implementáciu. Finálne rozhodnutie však bude prijaté na COP28.

Druhý tzv. glasgowský dialóg o stratách a škodách, ktorý bol súčasťou zasadnutia SBI a SBSTA, bol zhodnotený ako prínosný pre prácu Prechodného výboru, ktorého činnosť je zameraná na operacionalizáciu finančného usporiadania a nového fondu pre straty a škody. Diskusie sa zamerali na maximalizovanie podpory z existujúcich finančných mechanizmov, koherenciu zdrojov a mechanizmov, ich komplementaritu a koordináciu. Hlavnou úlohou Prechodného výboru je poskytnúť odporúčania pre rozhodnutie o novom fonde pre straty a škody, o ktorom sa bude rokovať na COP28.

Okrem pokračovania v rokovaníach o vyššie uvedených ako aj ďalších bodoch agendy, bude COP28 v rámci svojich tematických dní zameraný na oblasti, ktoré úzkou súvisia so zmenou klímy a to zdravie, obnova a mier, príroda, využívanie pôdy a oceány, potravinové a vodné systémy, spravodlivá energetická transformácia, priemysel a obchod, mládež a vzdelávanie, financie, mestá, regióny, urbanizácia a doprava. Prierezovými témami budú technológie a inovácie, inkluzívnosť, zasiahnuté komunity a financie. Počas týchto tematických dní sa budú viesť diskusie, okrúhle stoly a rôzne formy podujatí s cieľom zapojiť zainteresované strany a viesť komplexný dialóg orientovaný na riešenia.

Pozícia EÚ

EÚ pripravuje svoju rámcovú pozíciu vo forme Záverov Rady ministrov životného prostredia ku COP28.

Možno predpokladať, že návrh Záverov Rady bude založený na výsledkoch COP27 a technických rokovaní z júna 2023 ako aj na Záveroch Rady ku COP27. Tieto Závery zdôrazňovali mimoriadnu naliehavosť posilniť globálnu reakciu na riešenie klimatickej núdze v dôsledku priamej a existenčnej hrozby pre ľudstvo, ekosystémy a biodiverzitu, ktorá nešetří žiadnu krajinu. Reflektovali kľúčové zistenia Medzivládneho panelu OSN pre zmenu klímy (IPCC) o tom, že rozsah budúcej zmeny klímy závisí od budúcich emisií a že globálne otepľovanie možno obmedziť na 1,5 °C, len ak sa v nadchádzajúcom období výrazne a trvalo znížia emisie skleníkových plynov a globálne emisie CO₂ dosiahnu čistú nulu okolo roku 2050. Pripomínali potrebu urýchlene zintenzívniť ambície v oblasti mitigácie globálnej zmeny klímy v blízkej budúcnosti a v dostatočnom predstihu pred rokom 2030 na základe najlepších dostupných vedeckých poznatkov. Podčiarkli medzinárodný rozmer adaptácie v adaptačnej stratégii EÚ, ktorá zvyšuje podporu EÚ pre medzinárodnú klimatickú odolnosť a pripravenosť a to aj prostredníctvom zvýšenia medzinárodných financií na adaptáciu na zmenu klímy. Zároveň zdôraznili, že EÚ a jej členské štáty podporujú partnerské krajiny pri zlepšovaní ich adaptačných kapacít na hodnotenie, riadenie a znížovanie klimatických rizík. EÚ sa vo svojich Záveroch a teda pozícii na COP27 prihlásila k zosúladeniu všetkých finančných tokov s cestou k nízkym emisiám skleníkových plynov a rozvoju odolnému voči zmene klímy, čo vníma ako nevyhnutné predpoklady na vykonávanie PA ako celku a na prechod ku klimaticky neutrálnej a odolnej globálnej ekonomike a spoločnosti. Mobilizácia financií si vyžaduje globálne úsilie, EÚ preto vyzvala všetky krajiny, aby zvýšili svoje úsilie o mobilizáciu financií zo všetkých zdrojov na podporu opatrení v oblasti klímy.

Závery Rady ministrov životného prostredia ku COP28 by mali byť schválené na zasadnutí Rady na jeseň 2023.

Účasť delegácie SR na COP28

Predpokladá sa, že summitu svetových lídrov (1. - 2. decembra 2023) sa za SR zúčastní prezidentka SR Zuzana Čaputová.

Navrhuje sa, aby v zhode s postupom pri schvaľovaní delegácie SR na COP27 v egyptskom Sharm el-Sheikhu bola vedúcou delegácie SR prezidentka SR Zuzana Čaputová a zástupcami vedúcej delegácie SR minister životného prostredia SR a mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec v Spojených arabských emirátoch Michal Kováč. Delegáciu budú tvoriť predstavitelia rezortov zahraničných vecí ako aj experti na zmenu klímy, predovšetkým z MŽP SR, SHMÚ a SAŽP, ale aj z MF SR a MPRV SR. Členov delegácie prezidentky republiky, prípadne svojich ďalších zástupcov určí prezidentka SR. Ostatných členov

delegácie SR, prípadne ďalších zástupcov vedúcej delegácie SR určí minister životného prostredia SR.

Smernica pre postup delegácie Slovenskej republiky počas konferencie COP28

- Delegácia SR bude na rokovaní postupovať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, so záujmami zahraničnej politiky SR a bude rešpektovať záväzky SR vyplývajúce z medzinárodného práva a medzinárodných zmlúv, ktorými je SR viazaná.
- Pozícia SR pre rokovania na COP28 bude vychádzať zo Záverov Rady ministrov životného prostredia EÚ, ktoré budú prijaté v Luxemburgu na jeseň 2023 a nebude sa v zásadných otázkach od nej líšiť.
- Svoju národnú pozíciu bude SR presadzovať v rámci každodenných ranných koordinačných stretnutí vo formáte Pracovnej skupiny Rady EÚ pre medzinárodné environmentálne otázky.
- SR sa počas pracovných rokovaní bude usilovať doriešiť otvorené technické otázky a v rámci ministerských rokovaní na najvyššej úrovni uzavrieť otvorené politické témy.